

Monstres, ubículs i d'altres quimeres
Les estratègies creatives i transformadores de La forma dels somnis

Xavier Delgado, Vicente Galaso i Mercè Picornell

Saben aquell que diu que era un professor, un sanitari i un psicòleg que s'ajuntaren per fer un cafè i, sense gaire suport institucional, acabaren publicant llibres, fent teatre i obra gràfica, i implicant una xarxa particular de creadors, estudiants, músics i professionals i usuaris de salut mental? Podria semblar l'inici d'un acudit d'aquells de fa trenta o quaranta anys, però intercanviant les províncies nacionals per tres àmbits diferents com ho poden semblar l'acadèmic, el sanitari i el social. A La forma dels somnis, el que ens hem proposat és traspasar les fronteres d'aquests tres espais amb una mirada neta de prejudicis i oberta a la confiança, a la flexibilitat i a les persones intrèpides que s'hi volguessin sumar. I els resultats han superat qualsevol expectativa inicial no perquè siguin inconmesurables sinó perquè, precisament, la primera passa per treballar junts ha estat la de repensar les expectatives dels nostres camps particulars.

La Forma dels Somnis és, en origen, un projecte literari i de creació artística. Sorgeix després del confinament provocat per la pandèmia Covid-19, des d'una conversa entre les tres persones que signam aquest text, això és, un psicòleg vinculat a una associació compromesa amb el treball creatiu amb persones que tenen algun tipus de patiment mental –siguin usuaris de serveis de salut mental, professionals o creadors diversos–, un psicòleg sanitari treballador a un centre hospitalari i una professora de literatura de la Universitat de les Illes Balears. Va iniciar el primer projecte el curs 2020-2021, amb estudiants emmascarats i protocols estrictes per convidar persones a les aules o travessar les portes dels hospitals sense fer una intensa olor de desinfectant, precisament amb la voluntat d'obrir portes –tant reals com metafòriques– entre els nostres espais de treball.

Ja fa quatre cursos que treballam amb xarxa des de les nostres entitats. Cada projecte sorgeix d'una idea inicial, la de treballar un tema concret que ens pugui semblar atractiu per a totes les persones implicades. Des d'aquest tema, els estudiants de l'assignatura

"Aproximacions Interdisciplinàries a la Literatura", de quart de grau en Llengua i Literatura Catalanes (UIB) es responsabilitzen de fer totes les tasques per compilar i editar un llibre els continguts del qual s'elaboren en una sèrie de tallers i encontres amb usuaris, creadors i professionals de diferents serveis vinculats a la salut mental. Elegim temes que alhora tinguin una forta potència creativa i permetin connectar amb temes que tinguin una dimensió alhora vinculada a les preocupacions personals que compartim les persones –amb diagnòstic de salut mental i sense–, això és, els nostres patiments particulars, però que també tinguin una mirada posada cap als malestars socials amb què es vinculen. Així, hem treballat sobre la idea del somni, que ens permetia connectar amb universos creatius i onírics que ens fan a tots inventors d'imatges i idees fascinants, però alhora ens fan reflexionar sobre les limitacions per aconseguir els nostres reptes. Sorgia d'aquí un primer llibre, *Quimeres: somnis, literatura i salut mental* (Di7 Edició), on els estudiants varen aconseguir implicar escriptors de la talla de Biel Mesquida, Neus Canyelles, Sebastià Perelló, entre molts d'altres. El segon tema de treball ha estat segurament el més productiu: els monstres. Parlar d'éssers monstruosos ens permetia connectar amb una llarga tradició literària i cinematogràfica. Sobretot, però, propiciava parlar de les pors que ens igualen i, específicament, sobre els estigmes associats als trastorns de salut mental. D'aquest treball en va sortir un segon llibre, *Mostram monstres*, i un monòleg –*Entre veure i creure hi és tot*– de Magdalena Sbert, que utilitzava la tècnica del collage textual precisament per posar en diàleg els temors que compartim. Sobretot, però, en va sorgir una obra de teatre, *El retaule dels monstres*, que ha estat representada ja en més de deu ocasions, i on, gràcies a l'acompanyament i la dramaturgia d'Alma García, anam incorporant veus diverses –actors, músics, usuaris de diferents serveis de salut mental, professionals d'àmbits sanitaris, etc.– a una exposició pública i en primera persona de les pors que ens persegueixen... o ens acompanyen.

El curs 2022-2023, en què els monstres es resistien a deixar de jugar amb nosaltres i les obres de teatre encara estaven en circulació, el projecte va partir no tant de la literatura com de la llengua, o més concretament, de la lexicografia i la morfologia, per tal de construir un diccionari col·laboratiu de paraules inventades per a emocions que encara no tenien nom. Inventar paraules i escriure definicions és molt més senzill i molt més divertit que no relatar els propis monstres, i això va permetre connectar en diversos

tallers amb altres entitats i col·lectius amics –dos instituts de secundària, associacions diverses del tercer sector, l'Hospital Comarcal d'Inca, La nostra veu, etc. El resultat és *Mots ignots*, un diccionari particular amb pròleg de Laia Malo, que ara mateix està a les portes d'aconseguir editor. D'aquest projecte, també, ens ha sorgit un regal: els estudiants de primer de batxillerat artístic de l'IES Berenguer d'Anoia d'Inca decidiren il·lustrar-lo i n'han fet una exposició bellíssima presentada en el festival d'art Incart del 2024. Finalment, el curs 2023-2024, hem reflexionat sobre el concepte d'habitatge, i basta obrir el diari per explicar per què. Ens semblava que tenir una llar és una preocupació compartida pels joves de la universitat i també per aquelles persones afectades per processos de salut mental en què viure sols pot ser complex. Ens posava també en diàleg amb el sensellarisme, amb totes les implicacions que té el tema pel que fa al benestar. N'hem fet un llibre de relats i també d'entrevistes coordinat pels estudiants d'aquest curs.

Descriure el projecte des de les actuacions, però, ens deixa amb la sensació de no tenir espai per explicar què ha significat per a nosaltres i per a les persones que s'hi han acostat. Partia de la voluntat de capacitar els futurs filòlegs per editar llibres, però també per transferir els seus coneixements en activitats implicades en la transformació social. A la llarga, però, ha creat una xarxa col·laborativa en què artistes, persones psiquiatritzades, usuaris de centres de dia de salut mental, militants de l'orgull boig, terapeutes ocupacionals, escriptors, psicòlegs i, fins i tot algun psiquiatre!, ens saludam pel carrer com a companys d'un viatge compartit. En les sessions que compartim en espais diversos i a la universitat, molt sovint no sabem quines etiquetes ens acompanyen, perquè en aquest espai creatiu no són les que ens defineixen. Ha permès, també, teixir una xarxa entre la universitat i l'àmbit sanitari en què els recursos artístics –la fotografia, la música, la literatura, l'art– han estat en el centre d'actuació. Ens ha ajudat a trencar barreres personals: a sentir la vulnerabilitat dels professionals i escoltar la riquesa creativa de persones que mai no havien escrit un poema. A reflexionar per què en Gonzalo escrivia "El monstre era jo" i en Lluc reclamava "Volia que sabéssiu que jo no som cap monstre", mentre en Toni es desfressava de monstre *punki* sobre l'escenari i en Josep, a qui la memòria li trontolla molt, feia un monòleg complet i estremidor sobre l'escenari del Teatre de Lloseta. A reconèixer, gràcies a n'Iván, la paraula que defineix el nostre dia a dia: no estam massa enfeinats, és que volem ser

CAR ACT ERS

ubículs –això és, tenir el do de la ubiqüitat mentre anam de cul! I a saber que na Mercè té una relació ambigua amb la seva casa, que és alhora presó i privilegi. Ens ha ajudat també, a aprendre a capgirar les prioritats habituals, els ritmes de treball, els protocols i, també, les idees preconcebudes sobre la qualitat literària i teatral. A pensar la literatura des del saber compartit i la salut mental des de la transformació social. A reconèixer, en definitiva, que vivim en un món complex i dur, difícil i divers, però que transitar-lo en comú ho fa tot més fàcil i molt més bell.